

Oslo 31.08.23

Innspill til arbeidet med stortingsmelding om forskningssystemet

Institutt for samfunnsforskning (ISF) ønsker å takke for invitasjonen til å komme med innspill til arbeidet med stortingsmelding om forskningssystemet. I brevet datert 12. juni 2023 oppfordrer statsråden oss på følgende tre punkter:

1. *Hva er Forskningsrådets viktigste merverdi i det norske forskningssystemet?*

For ISF bidrar Forskningsrådet med merverdi spesielt på to måter:

Kvalitetssikring: Forskningsrådet bidrar til å sikre kvaliteten på norsk forskning ved å tilby nasjonale konkurransearenaer og evalueringskriterier som er kvalitetssikrede og strømlinjeformede.

Samordning: Forskningsrådet skaper merverdi ved å være en *koblingsboks* mellom kompetansebehov fra ulike aktører, inkludert statens ulike organer, og forskningsmiljøene. Samordningen i et fagsektoroverskridende råd/organisasjon skaper rom for større satsinger og legger til rette for tverrfaglighet på måter som er avgjørende innenfor moderne forskning som blant annet skal svare på de utfordringer samfunnet står overfor.

ISF opplever at Forskningsrådet de siste årene og i sin nåværende form forvalter en helt nødvendig samordning og kvalitetssikring av nasjonale forskningsbehov som i sin tur sikrer kvalitetsutvikling. Organiseringen sikrer langsiktighet og forutsigbarhet, noe som er helt avgjørende for å drive forskning på høyt akademisk nivå, som samtidig er samfunnsrelevant, nyskapende og faglig uavhengig.

I tillegg bidrar Forskningsrådet med merverdi som **forskningspolitisk rådgiver** til myndigheter og samfunnet som helhet, noe vi omtaler i neste punkt.

2. *Hvilke funksjoner er det viktig at Forskningsrådet ivaretar i norsk forskning og innovasjon framover?*

Forskningsrådet som forvaltende, samordnende, tilretteleggende og rådgivende organ er, og bør fortsatt være, en grunnmur – det som bærer det øvrige reisverket – i norsk forskning.

Det er behov en **tydelig rolleavklaring mellom departement og forvaltningsorgan** for å sikre Forskningsrådets handlingsrom og rolle som selvstendig aktør. ISF anser det som avgjørende at det er god og jevnlig kontakt mellom det bevilgende departement og Forskningsrådet, ikke minst for å sikre at langsiktige forskningsbehov på viktige samfunnsområder identifiseres og følges opp gjennom forskning. Kontakten er en forutsetning for langsiktighet, gir rom for å utvikle og bygge forskningsfelt og -tema «sten for sten».

- *Hvordan kan Forskningsrådet best påvirke samvirket mellom aktørene i forskningssystemet og resten av samfunnet slik at forskningen bidrar til å møte tverrsektorielle utfordringer? Er det behov for å styrke samspillet?*

Vi anser det som avgjørende at Forskningsrådet kan bestå og videreføre rollen som **koblingsboks mellom myndigheter og forskningsmiljøene**. Samtidig har Forskningsrådet en viktig rolle i å veie interessene til de ulike sektorene (for eksempel forholdet mellom forskningsinstitutter, universiteter og privat næringsliv) opp mot hverandre og ivareta helheten.

- *Hvordan virker forskningsrådsfinansiering inn på de forskningsutførende sektorenes ledelse og styring av forskningsvirksomhet (som f.eks. karriereveier, forskerutdanning, egne strategiske forskningssatsinger og infrastruktur)? Er det behov for endringer?*

Det er et stort behov for **langsiktighet** også på dette feltet og det forutsetter **forutsigbarhet i programmer og over tid**.

Det får store konsekvenser når et tema eller program ikke lyser ut midler, eller når et program snevrer inn utlysningene tematisk. Med større langsiktighet og forutsigbarhet enn hva vi har sett de siste årene, vil konsekvensene reduseres betraktelig, da det vil være mulig å planlegge variasjonene på en helt annen måte enn det er i dag.

Videre vil det være interessant å se effektene av en bredere portefølje av virkemidler for å stimulere til høykvalitetsforskning. Vi vet at virkemidler som FRIPRO og SFF er utmerkede for å gi forskningen gode vilkår, det vil være interessant å se hvilke resultater nye tilsvarende forskerdrevne virkemidler, særlig med hensyn til tidshorison, kvalitet og øvrige rammevilkår, kunne frembringe og hvordan det igjen vil bidra til en ytterligere styrket internasjonal konkurranseevne.

- *Hvordan kan Forskningsrådet mest effektivt bidra til å løfte forskningsområder hvor Norge har særlige fortrinn?*

Historiske, politiske, demografiske og økonomiske faktorer setter Norge i en særstilling på flere områder, for eksempel har vi fortrinn innenfor velferdsforskning, likestillings- og kjønnsforskning, migrasjon- og integreringsforskning og forskning på demokrati. Dette fortrinnet skyldes ikke minst **høy datakvalitet**. Fortsatt satsing på disse temaene nasjonalt vil bidra til å heve vårt internasjonale konkurransefortrinn og bidra til at norske forskere og forskningsinstitusjoner fortsatt vil være attraktive prosjektledere og -partnere i internasjonale prosjekter.

Foruten disse temaene løftet frem av statsråden og departementet ønsker ISF å belyse følgende relevante problemstillinger:

Rammer og roller: Instituttene fyller en viktig rolle som kunnskapsprodusenter i samfunnet, og det er avgjørende med rammebetingelser som gir rom for å fylle rollen. Uten en tilstrekkelig grunnbevilgning vil rammebetingelsene endres og mindre kunnskap produseres. Rammer og øvrige betingelser er igjen knyttet til forutsigbarhet og langsiktighet.

Forskningsoppdrag fra departementer og direktorater: Det vil også i fremtiden være aktuelt og nødvendig for departementer og direktorater å gi forskningsmiljøer i oppdrag å undersøke visse tema, slik ISF ser det er dette viktige bidrag til å møte konkrete kunnskapsbehov i oppdragsgivende organisasjon. For denne typen oppdrag er det – og vil det fortsatt være – avgjørende at bestillingene er gode/klare, at oppdraget er av en viss størrelse (ikke for lite) og at tidsrammen står i stil med oppdragets omfang. Videre er det ønskelig at det også for denne typen oppdrag legges til rette for at forskningsresultatene kan bearbeides til vitenskapelige publikasjoner. Vi vil også nevne at for denne delen av norsk forskning er langsiktighet i oppdraget og dermed forutsigbarhet, viktig. Forskningsentre som f.eks. CORE – Senter for likestillingsforskning og Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillighet er gode eksempler på langsiktighet i denne formen for oppdrag, det sikrer forutsigbarhet for forskningsmiljøene, men også for oppdragsgiver, ved at denne formen for langsiktig grunnfinansiering bygger solide kompetansemiljøer på områder og innenfor tema som er sentrale innenfor fagområdene til departementet eller direktoratet som står for finansieringen.

Samarbeid mellom UH-sektoren og institutter: De ulike delene av forskningssystemet må utfylle hverandre om systemet skal fungere optimalt. Da er det også avgjørende at politikken må legges opp slik at det ikke oppstår ulemper i konkurranseforhold eller ulikheter i betingelser. Det må også være slik at (positive) tiltak i en sektor ikke fører til negative effekter i en annen sektor. Et eksempel på en slik viktig arena for samhandling er rekrutteringsstillinger. Rundt en tredjedel av rekrutteringsstillingene har et ansettelsesforhold utenfor UH-sektoren. Spesielt stipendiater er viktig for både instituttsektoren og UH-sektoren. UH-institusjonene er – og skal være – den gradsgivende institusjonen, da er det også viktig med gode vilkår som gjør det mulig for stipendiater i instituttsektoren å delta på ph.d.-programmer som bare tilbys av de gradsgivende UH-institusjonene på rimelige vilkår.

Med vennlig hilsen
Institutt for samfunnsforskning

Kyrre Lekve
Direktør